

УДК: 159.92

Вікторія В'ячеславівна ДОЦЕНКО,
доцент кафедри педагогіки та психології
факультету №3 Харківського національного
університету внутрішніх справ
кандидат психологічних наук, доцент
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7757-2793>

МЕТОД КАСКАДНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ КУРСАНТІВ ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Представлено каскадний метод навчання та проаналізовано досвід його використання в професійній підготовці курсантів поліції. Показано можливість використання каскадного методу навчання для розвитку навичок soft skills у курсантів поліції під час провадження науково-педагогічної та інноваційної діяльності.

Ключові слова: каскадний метод навчання, курсанти поліції, соціальні навички, навички успішності

Зміна парадигми професійної підготовки та виховання працівників поліції у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання вимагає нових підходів до розвитку соціальних навичок та компетентностей здобувача вищої освіти. Автори (Л.М. Балабанова, Т.С. Вайда, З.Р. Кісіль, Н.Е. Мілорадова, О.І. Федоренко, О.М. Цильмак та ін.) неодноразово зазначали, що навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання вимагає поєднання навчального процесу з службовою діяльністю, що ставить складні та суперечливі завдання перед навчально-виховним процесом. На наш погляд, одним з варіантів вирішення завдань професійної підготовки курсантів є удосконалення форм, методів і засобів навчання з урахуванням вимог сучасності. А що саме вимагає сучасне життя від фахівця (здобувача вищої освіти, випускника університету) добре демонструє наступна цитата: «У цьому світі нікому не цікаво, скільки всього ви знаєте, тому що Гугл знає все! Людей цікавить, як ви можете

застосувати те, що знаєте, і це стосується і навчання, і роботи, і обов'язків громадянина» [1, с. 251].

В останні роки в пріоритеті інтерактивні методи навчання, які допомагають розвивати навички soft skills (так звані «соціальні навички» чи «навички успішності»): комунікації, лідерство, вміння працювати в команді, в екстремальних умовах, здатність брати на себе відповідальність, самостійно приймати рішення, вирішувати конфлікти, розуміння важливості вчасного виконання поставлених завдань, здатність логічно і критично мислити, креативність тощо.

З метою розширення інтерактивних методів навчання, що вже використовуються у ЗВО зі специфічними умовами навчання (квест, метод кейсів, тренінги тощо), нами було апробовано метод каскадного навчання.

Зміст каскадного навчання полягає в тому, що передача знань та здійснення контролю за їх засвоєнням здійснюється «по сходах», зверху вниз: від викладача до курсантів, від курсантів до курсантів. Каскадний метод передбачає не пасивне слухання під час лекцій, а співпрацю і взаємодію курсантів між собою та з викладачем, що суттєво посилює роль як викладача так і курсанта. Викладач – центр каскаду, він демонструє студентоцентризований підхід, організовує інтерактивне навчання, формує атмосферу взаєморозуміння і довіри. Курсант – самостійний і відповідальний учасник освітнього процесу засвоює певні знання і навички та передає їх своїм колегам.

Каскадне навчання складається із декількох кроків:

1. Вибір здобувачів вищої освіти, які проходять навчання у викладача.
2. Навчання здобувачів вищої освіти, передача їм знань і навичок.
3. Передача знань і пояснення системи оцінювання. Здобувачам вищої освіти необхідно передати отриманні знання іншим слухачам, поділитися з ними власним досвідом за допомогою практичних занять, семінар-тренінгів та іншими способами, які вони обирають самостійно.
4. Контроль знань.

В основі каскадного навчання знаходиться чотирьох етапний цикл навчання дорослих Д. Колба, згідно якого навчання ефективне тоді, коли людина отримує новий досвід, розмірковує над ним, аналізує і робить висновки, які застосовує на практиці для перевірки гіпотези, що знову призводить до нового досвіду [3].

Ми використали метод каскадного навчання в процесі вивчення навчальної дисципліни «Психологія девіантної поведінки». Першим кроком став вибір курсантів, які навчаються за спеціальністю 053 «Психологія» (2 особи) та 262 «Правоохоронна діяльність» (2 особи) для проходження навчання у викладача. Необхідно було обрати курсантів, які мають організаційні, комунікативні здібності та спроможні передати отриманий досвід своїм однокурсникам.

На другому кроці курсанти пройшли навчання у викладача за темою «Вплив хибних типів виховання на дитину». Навчання здійснювалося під час самостійної підготовки курсантів у формі семінар-тренінгу.

Третій крок: курсанти передали отримані ними знання і навички курсантам і пояснили як буде здійснено контроль. Передача знань здійснювалася під час проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Психологія девіантної поведінки» та самостійної підготовки (для курсантів, які були на чергуванні або у відрядженні). Курсанти обрали наступні форми передачі знань: міні-лекція (10 хв.); психотренінгові вправи [2, с. 443]; обговорення за допомогою постановки різноманітних видів питань, групова дискусія; наведення прикладів з життя, притчи, метафори. Крім того, для передачі отриманого досвіду було здійснено «обмін» курсантами: курсанти, які навчаються за спеціальністю 053 «Психологія» передавали знання курсантам, які навчаються за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» і навпаки. Під час такого «обміну» курсанти змогли познайомитися з різними підходами до проблеми спілкування з батьками: з точки зору психолога ювенальної превенції та інспектора ювенальної превенції.

Четвертий крок: Контроль знань (через три-чотири дні після передачі знань) за допомогою розроблених анкет зі спеціальними завданнями. Якщо

завдання було не виконано, то курсанту надавали консультацію з незрозумілого питання і давали нову анкету для повторного контролю.

Переваги даного методу: викладач застосовує студентоцентрований підхід; курсант залучається до активної діяльності завдяки чому краще засвоює нові знання (відсутнє пасивне навчання і заучування матеріалу перед контролем); курсант краще запам'ятовує новий матеріал, оскільки пояснює його іншим однокурсникам; у курсантів розвиваються навички комунікації, співпраці, самостійність і відповідальність; за рахунок об'єднання курсантів, які навчаються за різними спеціальностями, для вирішення одного завдання покращується їх мотивація навчання; дозволяє курсанту бути успішним.

Перспективою подальшого дослідження є залучення до каскадного методу навчання курсантів-психологів та студентів-психологів, які навчаються за однією спеціальністю, але мають різний досвід навчання, несення служби і проходження практики.

Список бібліографічних посилань:

1. Вагнер Т., Дінтерсміт Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя / пер. з англ. Надія Борис. К. : Наш формат, 2017. 312 с.
2. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посібник. К. : Либідь, 2011. 520с.
3. Петерсон К., Колб Д. Век живи – век учись. М. : Манн, Иванов и Фербер, 2017. 224 с.

Одержано _____

Представлено каскадный метод обучения и проанализирован опыт его использования в профессиональной подготовке курсантов полиции. Показана возможность использования каскадного метода обучения для развития навыков soft skills у курсантов полиции при осуществлении научно-педагогической и инновационной деятельности.

Ключевые слова: каскадный метод обучения, курсанты полиции, социальные навыки, навыки успешности.